

Katalog dobrych praktyk w sąsiedztwie Puszczy Białowieskiej

www.bialowieza.travel

Αναπτυξιακή Χαλκιδικής Α.Ε.
Αναπτυξιακός Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”. Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Publikacja opracowana przez Lokalną Grupę Działania „Puszcza Białowieska” współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach poddziałania 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

SPIS TREŚCI

KATALOG DOBRYCH PRAKTYK

REGION PUSZCZY BIAŁOWESKIEJ

– KRAINA INNA NIŻ WSZYSTKIE

HAJNÓWKA I OKOLICE

☼ SERY Z PUSZCZY BIAŁOWESKIEJ

☼ MIĘDZYKRAJOWY FESTIWAL

☼ HAJNOWSKIE DNI MUZYKI CERKIEWNEJ

☼ MUZEUM I OŚRODEK KULTURY BIAŁORUSKIEJ

☼ MUZEUM KOWALSTWA I ŚLUSARSTWA

☼ HAJNOWSKI MARCINEK

☼ BORYSÓWKA – WIEŚ DREWNIANA

☼ KOROLOWA CHATA – ETNO AGROTURYSTYKA

GMINA BIAŁOWIEŻA

☼ MUZEUM PRZYRODNICZO-LEŚNE W BIAŁOWIEŻY

☼ REZERWAT POKAZOWY ŻUBRÓW

☼ STACJA BIAŁOWIEŻA TOWAROWA

☼ CERKIEW ŚWIĘTEGO MIKOŁAJA W BIAŁOWIEŻY

☼ STACJA BIAŁOWIEŻA PAŁAC

GMINA CZEREMCHA

☼ FESTIWAL CZEREMCHA WIELOKULTUR INARODÓW

MIASTO I GMINA KLESZCZELE

☼ PRACOWNIA GARNCARSKA HŁADYSZKA

GMINA CZYŻE

☼ FESTYN ARCHEOLOGICZNY W ZBUCZU

☼ PUBLIKACJE ZAWIERAJĄCE HISTORIĘ WSI

☼ I ICH MIESZKAŃCÓW

GMINA DUBICZE CERKIEWNE

GMINA NAREWKA

☼ GALERIA IM. TAMARY SOŁONIEWICZ W NAREWCE

☼ PROJEKT „PRZY ŁAWECZCE”

☼ AGROKWATERA „NA SKRAJU PUSZCZY”

GMINA NAREW

☼ KRAINA OTWARTYCH OKIENNIC

INFORMACJA TURYSTYCZNA I PROMOCJA

☼ CENTRUM TURYSTYKI I PROMOCJI „KRAINA ŻUBRA”

☼ ŻUBR POMPIK

☼ WILCZA NOC

KATALOG DOBRYCH PRAKTYK

W rozwoju turystyki istotną rolę odgrywają dobre praktyki stanowiące przykłady wzorcowych produktów turystycznych, dających określone korzyści zarówno uczestnikom ruchu turystycznego i podmiotom je wdrażającym, jak również, w zależności od charakteru produktu, środowisku przyrodniczemu, kulturze i społeczności lokalnej. Produkty turystyczne wpisujące się w katalog dobrych praktyk posiadają określone cechy wyróżniające je spośród innych, dzięki wdrożeniu nowych pomysłów na sam produkt lub na jego modyfikację.

W procesie identyfikacji produktów turystycznych dla potrzeb opracowania Katalogu Dobrych Praktyk w ramach realizacji przez LGD „Puszcza Białowieska” projektu współpracy pt.: „CULT IN TUR”, uwzględnione zostały następujące kategorie produktów turystycznych:

1. Produkty terytorialne i miejscowe wraz z kompleksową obsługą 2. Produkty marketingowe 3. Produkty oparte na elementach organizacji i współpracy wielu podmiotów 4. Produkty oparte na nowych technologiach – łącznie wybrano 23 produkty turystyczne. Panel ekspercki został przeprowadzony z udziałem kilkunastoosobowej grupy ekspertów zewnętrznych i wewnętrznych. Eksperti zewnętrzni posiadali wieloletnie doświadczenie w zakresie kreowania produktów turystycznych. Podczas panelu przeprowadzono ocenę, według nowo przyjętych kryteriów, grupy produktów przedstawionych w Katalogu Dobrych Praktyk. Celem panelu eksperckiego było wyłonienie 7 najwyżej ocenionych dobrych praktyk. W katalogu zaprezentowane są wszystkie 23 produkty turystyczne, a 7 wybranych zostało oznaczonych symbolem ☼.

REGION PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ – KRAINA INNA NIŻ WSZYSTKIE

Puszcza Białowieska to las niezwykły, który trwa nieprzerwanie od tysięcy lat. W 2014 roku została wpisana na listę Obiektów Światowego Dziedzictwa UNESCO, tym samym została zaliczona do skarbów ludzkości. Naturalność Puszczy jak magnes przyciąga turystów, a dla odpoczywających jest bardzo hojna. Rozległa kraina pokryta lasami, polami i łąkami, przesiąknięta legendami, tradycją i barwną kulturą pozwala zwolnić i poczuć naturalny rytm. To miejsce, gdzie od stuleci żyją razem różne narodowości, a na ulicach słychać barwną gwarę.

Region Puszczy Białowieskiej to również idealne miejsce do turystyki aktywnej! Oplata ją sieć szlaków rowerowych, pieszych, Nordic Walking, przy których można podziwiać jej bogactwo, a także zachwycającą architekturę – drewniane domy z oryginalnymi zdobieniami, zatopione w starodrzewach świątynie, przydrożne krzyże i leśne cmentarze.

HAJNÓWKA I OKOLICE

- o Hajnówka – miasto ułożone na skraju pradawnego lasu, który nadaje specyficzny mikroklimat i duże walory krajobrazowe. Nazywana jest bramą do Puszczy i otwiera drogę do najlepiej zachowanego lasu naturalnego na Niziu Europejskim.

To trzeba zobaczyć

- o Skwer im. Dymitra Wasilewskiego z pomnikiem żubra
- o Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego z zabytkowymi organami z XIX/XX wieku
- o Sobór Św. Trójcy w Hajnówce
- o Krynoczek – drewniana cerkiewka pw. św. Braci Machabeuszy, wybudowana w I poł. XIX w., położona nieopodal miasta, w Puszczy Białowieskiej
- o Park Miniatur Zabytków Podlasia
- o Wąskotorowa Kolejka Leśna – przystanek początkowy przy siedzibie Nadleśnictwa Hajnówka
- o Punkt edukacyjny „Leśny zautek historyczny” przy siedzibie Nadleśnictwa Hajnówka
- o Chatka Baby Jagi w Orzeszkowie

Aktywny wypoczynek

- o Szlaki rowerowe: Green Velo, Hajnówka-Czyże-Dubicze Cerkiewne-Czeremcha-Piaski (czerwony), Szlak bioróżnorodności regionu Puszczy Białowieskiej (żółty), Hajnówka-Topiło-Hajnówka (niebieski)
- o Szlak pieszy: Śladami Powstania Styczniowego (niebieski)
- o Ścieżki edukacyjne: Judzianka, Puszczańskie Drzewa (Topiło), Tropem Orlika (Topiło)
- o Nordic Walking Park „Kraina Puszczy i Żubra”: Leśna przechadzka (zielona), W pobliżu Krynoczki (zielona), Wokół Sacharewa (czerwona)
- o Questy: Świetlista Krynoczek, Drzewiej w Hajnówce, Ptaki Hajnowskich drzew, Wiejski krajobraz drewnem zdobiony (Nowoberezowo)
- o Park Wodny w Hajnówce
- o Kompleks OSiR – boiska sportowe, otwarty letni basen
- o Park linowy w Enklawie Białowieskiej
- o Rodzinna Strefa Zabaw przy Hajnowskim Domu Kultury

❖ SERY Z PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ

Kontekst Obszary Regionu Puszczy Białowieskiej posiadają zróżnicowany charakter. Część pokryta jest lasami i puszcza-
mi, część posiada charakter rolniczy w postaci uprawnych
pól i łąk. Wysoki poziom ekologiczacji będący m.in. rezulta-
tem niskiego zaludnienia oraz braku szkodliwych wpływów
zakładów przemysłowych sprzyja produkcji wyrobów spo-
żywczych o wysokich walorach zdrowotnych i smakowych.
Na liście produktów lokalnych regionu są: oleje, konfitury,
przetwory, grzyby, przyprawy, zioła, herbaty, sery i wyroby
mleczarskie, miody, ciasta i wyroby piekarnicze oraz alko-
hole.

Produkt Serowarnia „Sery z Puszczy Białowieskiej” znajduje się w Hajnówce. Jest niewielką, rodzinną firmą założoną w 2018 roku. Jej szybki rozwój jest zdeterminowany przez pasję i zaangażowanie właścicieli. W ofercie są sery dojrzewające i wędzone z dodatkiem różnych ziół i przypraw, sery pleśniowe i świeże z dodatkami, korniczki serowe, jogurty naturalne. Sery wytwarzane są ręcznie. Do ich produkcji właściciele używają mleka o wysokiej wartości mikrobiologicznej, od krów będących pod nadzorem weterynaryjnym. W procesie wytwarzania stosują wyłącznie podpuszczkę mikrobiologiczną (wegetariańską) i szlachetne szczepy bakterii. Podczas zakupów w przydomowym sklepie, właściciele dzielą się chętnie informacjami na temat produkcji sera oraz proponują degustację oferowanych wyrobów.

Produkty te można nabyć w miejscowych sklepach lub u producentów. Większość z nich można też nabyć przez Internet, niekoniecznie przyjeżdżając w okolice Puszczy Białowieskiej. Istotne znaczenie dla atrakcyjności nabywanych przez turystów produktów mają organizowane przez wytwórców prezentacje procesów wytwarzania i degustacje na terenie zakładów wytwórczych.

Podmiot odpowiedzialny:

Serowarnia Sery z Puszczy Białowieskiej, ul. Stanisława Lema 2, Hajnówka
tel. 668 425 827, e-mail: seryzpb@wp.pl, fb: Sery z Puszczy Białowieskiej

MIĘDZYNARODOWY FESTIWAL HAJNOWSKIE DNI MUZYKI CERKIEWNEJ

Muzyka cerkiewna jest muzyką liturgiczną kościoła prawosławnego i kościołów obrządku wschodniego. Wykonywana jest bez towarzyszenia instrumentów muzycznych. Oparta jest na śpiewie jedno- lub wielogłosowym solowym lub chóralnym. Hajnówka jest miejscem o szczególnych predyspozycjach do organizacji tego typu festiwali, ze względu na wielowiekową historię dominującej tu religii prawosławnej i licznych wyznawców prawosławia. Dlatego od kilkudziesięciu lat w Hajnówce organizowany jest Festiwal Muzyki Cerkiewnej. Organizację festiwalu poprzedził przegląd

chórów parafialnych w 1981 roku pod nazwą: Dni Muzyki Cerkiewnej. W następnych latach wydarzenie rozrastało się, osiągając status międzynarodowego festiwalu o wysokiej randze artystycznej. Znacząca zmiana w organizacji wiązała się z przeniesieniem go do nowo wybudowanego Soboru pod wezwaniem Świętej Trójcy w Hajnówce. Cerkiew patronuje festiwalowi w Hajnówce i wspiera działania organizatorów. Organizacja wykracza poza przestrzeń hajnowskiego Soboru i miasto Hajnówkę. W wielu miejscowościach w kraju odbywają się koncerty towarzyszące festiwalowi. Idea promocji walorów duchowych i artystycznych muzyki cerkiewnej jest realizowana na coraz większym obszarze. Hajnowski festiwal jest też inspiracją dla organizacji podobnych wydarzeń w wielu innych miastach i krajach.

Podmiot odpowiedzialny:

Stowarzyszenie Miłośnicy Muzyki Cerkiewnej
ul. Ks. A. Dziewiątowskiego 15, Hajnówka
tel. 85 682 33 51, e-mail: festiwal@cerkiew.pl
<https://festiwal.cerkiew.pl/>

MUZEUM I OŚRODEK KULTURY BIAŁORUSKIEJ

Muzeum prezentuje wystawy stałe związane z wielowiekową kulturą ludności białoruskiej zamieszkującej Białostoczczyznę. Są to: „Białoruska zagroda” – ekspozycja pokazująca typową wiejską zagrodę z jej wyposażeniem, „Białoruski kalendarz” – ekspozycja prezentująca życie i pracę białoruskiej ludności Podlasia zgodnie z cyklem pór roku i „Rzemiono na białoruskiej wsi Podlasia” – ekspozycja ukazująca dawne rzemiosło wykonywane we wsiach i miasteczkach. Jest to jedyny ośrodek prezentujący bogactwo kulturowe, historię i tradycję Podlasia zamieszkałego przez białoruską mniejszość narodową.

Zbiory gromadzone są w dwóch zasadniczych działach, a mianowicie: etnograficznym oraz historyczno-artystycznym. Dzięki przekazywanym darom od instytucji i indywidualnych osób zbiory stale się powiększają. Muzeum organizuje również wystawy czasowe prezentujące prace lokalnych twórców w postaci malarstwa, rzeźby, tkaniny artystycznej, fotografii. Cykliczną inicjatywą realizowaną od 12 lat, celem promocji białoruskiej kultury, jest organizacja festynów „I tam żywuc ludzi” we wsiach wschodniej Białostoczczyzny.

Podmiot odpowiedzialny:
Stowarzyszenie Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej w Hajnówce
ul. 3 Maja 42, Hajnówka
tel. 85 682 28 89, e-mail: kontakt@muzeumbialoruskie.pl
<http://muzeumbialoruskie.pl/>

Muzeum powstało z inicjatywy białoruskiej mniejszości narodowej w Polsce. Budowa trwała około 20 lat – od początku lat 80-tych XX wieku.

MUZEUM KOWALSTWA I ŚLUSARSTWA

Muzeum utworzone zostało w 2003 roku z inicjatywy właściciela obiektu – Stanisława Mierzwińskiego, na bazie rodzinnej kuźni, o kilkudziesięcioletniej historii.

Muzeum posiada bogate zbiory w postaci narzędzi, wyrobów i urządzeń kowalskich, maszyn rolniczych, modeli pieców, urządzeń niezbędnych do wytopu żelaza z rud darniowych, żużli po piecowiskach z okresu prehistorycznego.

Muzeum prezentuje prawie całkowicie zapomniane rzemiosło należące do tzw. ginących zawodów, przypominające o tym, że zawód kowala był niegdyś jednym z najważniejszych zawodów wykonywanych przez człowieka.

Podmiot odpowiedzialny:
Stanisław Mierzwiński
ul. Lipowa 1, Hajnówka
tel. 601 073 775

HAJNOWSKI MARCINEK

Każdy region w Polsce i na świecie posiada tradycje kulinarne. Znaczna część starych receptur została wyparta z użytku i uległa całkowitemu zapomnieniu, jednak niektóre, stosowane przez kolejne pokolenia, przetrwały do dnia dzisiejszego. Region Puszcz Białowieskiej również posiada bogate tradycje kulinarne. W znacznym stopniu związane są one z wielokulturowością i bogactwem zasobów przyrody. Funkcjonowanie w przeszłości Pałacu Carskiego w Białowieży i obyczaje w nim panujące również miały wpływ na tradycje. Pieczone w pałacu ciasto zwane Marcinkiem, zyskało popularność wśród miejscowej społeczności, a sposób jego przygotowania przetrwał do czasów współczesnych.

Ciasto przygotowuje się z około 30 sztuk cienko rozwałkowanych placków o grubości do 2 mm każdy, przełożonych masą śmietanową. Do jego wytworzenia niezbędne są stosunkowo łatwo dostępne składniki (jaja, śmietana, masło, mąka), jednak proces przygotowania jest niezwykle czasochłonny. Hajnowski Marcinek charakteryzuje się również tym, że składniki pochodzą z hajnowskiej mleczarni.

Ciasto jest dostępne w wybranych hajnowskich piekarniach i cukierniach oraz niektórych restauracjach w Hajnówce i Białowieży.

Hajnowski Marcinek został wpisany w 2016 roku na listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w kategorii: Wyroby piekarnicze i cukiernicze w woj. podlaskim.

Podmioty odpowiedzialne:

Pracownia Tortów Cukrowe Fantazje Joanna Bińczycza
ul. 3-go Maja 41, Hajnówka
tel. 601 286 164, e-mail: binjoanna@wp.pl

Sieć Piekarni Emma Borowik w Hajnówce
m.in. ul. 3-go Maja 44, Hajnówka
tel. 791 166 711, e-mail: emmasj2@wp.pl

BORYSÓWKA – WIEŚ DREWNIANA

Wieś Borysówka znajduje się na terenie gminy Hajnówka. Liczy około 100 mieszkańców. Od kilku lat prężnie działa w niej Stowarzyszenie Sympatyków Wsi Borysówka. Z jego inicjatywy podejmowane są działania edukacyjne i zabawowe związane z tematem drewna i jego roli w przeszłości i obecnie. Spacer przez wieś zabudowaną głównie drewnianymi budynkami mieszkalnymi i gospodarczymi pozwala poznać kanony tradycyjnego podlaskiego budownictwa. Przy niektórych zagrodach znajdują się tablice z opisem dawnych zawodów związanych z obróbką drewna, tj.: snycerza, tracza, drwala, bednarza, kołodzieja.

W środku wsi znajduje się „Maciejukowe Siedlisko”, gdzie można zobaczyć, jak dawniej mieszkało i samemu spróbować wykonywania dawnych czynności gospodarskich (cięcie drewna, tkanie na krosnach, pranie na tarze i z użyciem pralki „Frani”). Zwiedzający mogą też skosztować smakołyków regionalnej kuchni. Programy oferowane turystom zawierają propozycje działań edukacyjnych i rekreacyjnych. Skierowane są do dzieci, młodzieży i dorosłych.

Podmiot odpowiedzialny:

Stowarzyszenie Sympatyków Wsi Borysówka
Borysówka 48
e-mail: borysowkadrewnianawies@gmail.com

Większość programów oparta jest na tradycyjnej kulturze mieszkańców, kształtowanej przez wielowiekowe sąsiedztwo terenów puszczańskich.

KOROLOWA CHATA – ETNO AGROTURYSTYKA

Dom zbudowany z sosnowych bali w latach 1955-1956. W 2014 roku został odrestaurowany i stanowi przykład dawnego, podlaskiego budownictwa ludowego z bogatymi zdobieniami. W domku jest kuchnia z piecem kaflowym, stylizowana łazienka i łóżka – wszystkie elementy wyposażenia są zachowane w dawnym rustykalnym stylu.

Podmiot odpowiedzialny:
Ula i Sławek Kiryluk, Nowoberezowo 112
tel. 502 519 539, fb: Korolowa chata

Chata stoi na ogrodzonej działce w otoczeniu pól. Jest tam stara kuchnia letnia z piecem chlebowym, parnik i stodoła, goście swobodnie mogą korzystać z ogródka pełnego warzyw i owoców, a oczy cieszą klasyczne wiejskie rabaty pełne kwiatów. Chata stanowi doskonały przykład wykorzystania starych domów, które dostosowane do obecnych wymagań turystów, przypominają o tradycjach przodków.

GMINA BIAŁOWIEŻA

- o Białowieża – turystyczna wieś będąca sercem Puszczy Białowieskiej. Jej historia to opowieść zaczynająca się od przyjazdów Królów Polskich i Książąt Litewskich na polowania. Zakładali tu dworki myśliwskie i dali początek zarządzaniu Puszczą Białowieską. Swój rozkwit Białowieża zawdzięcza Aleksandrowi III, który zainicjował budowę pałacu carskiego oraz linii kolejowej z Lewek do Hajnówki. Dzięki temu Białowieżę odwiedzał m.in. Mikołaj II – ostatni car Rosji.

To trzeba zobaczyć

- o Obiekty Białowieskiego Parku Narodowego (Muzeum Przyrodniczo-Leśne, Rezerwat Pokazowy Żubrów, Park Pałacowy w stylu angielskim założony pod koniec XIX wieku z zabudowaniami z czasów carskich, Obelisk upamiętniający polowanie Augusta III Sasa z 1752 r., Dworek Gubernatora Grodzieńskiego z 1845 r.)
- o Skansen Architektury Drewnianej Ludności Ruskiej Podlasia
- o Kościół pw. Św. Teresy
- o Muzeum Tamary Tarasiewicz, Muzeum Lalek
- o Labirynt w Białowieży
- o Pomnik Żubra w osadzie Zwierzyniec

Aktywny wypoczynek

- o Białowieski Park Narodowy Obręb Ochronny Rezerwat – trasa z przewodnikiem „Do dębu Jagietty”

- o Szlaki rowerowe: Green Velo, Podlaski Szlak Bociani (czerwony), Białowieża-Topiło-Dubicze Cerkiewne (zielony), Wokół Białowieży i Polany Białowieskiej (czarny), Szlak bioróżnorodności Regionu Puszczy Białowieskiej (żółty)
- o Szlaki piesze: Białowieża – Miejscami Pamięci Narodowej (czerwony), Białowieża-Siemianówka (niebieski), Białowieża-Narewka (żółty), Białowieża-Czerlonka Osada-Zwierzyniec (niebieski), Droga Sinicka-Tryb Jagielloński (czarny), Białowieża-Topiło-Wiluki (żółty), Tryb Jagielloński-Obozowisko Powstańców (czarny), Miejsce Mocy, Szlak Dębów Królewskich
- o Ścieżki edukacyjne: Zabytkowy Park Dyrekcyjny w Białowieży, Krajobrazy Puszczy, Puszczańskie Drzewa, Żebra Żubra, Skrzydlaty Drapieżca
- o Nordic Walking: Białowieska wyprawa (czarny), Białowieski rekonesans (czerwony), Wysokie Bagno (żółty), Dziedzinka (zielony)
- o Nordic Walking Park Kraina Puszczy i Żubra (start: Zwierzyniec), Krajobrazy Czerlonki (czerwony), Pętla Żubra (czarny), Trybami Puszczy Białowieskiej (czarny), Do Starej Białowieży (czarny)
- o Trasa do nart biegowych w Białowieży
- o Questy: Sławni i znani z Białowieżą związani Mieszkańcy Parku Pałacowego, Carska Białowieża
- o Spływy kajakowe rzeką Narewką
- o Drezyny rowerowe

❖ MUZEUM PRZYRODNICZO-LEŚNE W BIAŁOWIEŻY

Kontekst Puszcza Białowieża zajmuje obszar ok. 150 tys. ha, z czego 42% znajduje się na obszarze Polski, zaś pozostała część na obszarze Białorusi. Fragmenty puszczy stanowią lasy o charakterze pierwotnym, co czyni je wyjątkowymi w skali Europy. Drzewostan puszczy cechuje się wielkim bogactwem gatunkowym. Przeważającą część zajmują lasy iglaste, znacznie mniejszą zaś lasy liściaste. Niezwykle bogate gatunkowo są puszczańskie siedliska roślin zielnych i grzybów, Puszcza Białowieża jest również naturalnym środowiskiem życia licznych ssaków, ptaków, płazów, gadów i ryb.

Szczególne bogactwo zasobów przyrodniczych Puszczy Białowieżskiej spowodowało utworzenie w jej części jednego z pierwszych w Polsce i Europie parku narodowego o nazwie „Park Narodowy Białowieża”, a następnie Białowieżski Park Narodowy. Od 1979 roku Puszcza Białowieża jest na liście światowego dziedzictwa UNESCO, zaś od 2005 roku polska część Puszczy Białowieżskiej została uznana za światowy rezerwat biosfery. W 2014 roku miejsce Światowego Dziedzictwa zostało rozszerzone na całą polską część Puszczy Białowieżskiej. To niezwykle bogactwo zasobów przyrodniczych skupione w jednym regionie skłania do wykorzystania go jako miejsce fachowej edukacji przyrodniczej w formach dostosowanych do potrzeb turystów i szkół różnego stopnia. Sprzyja temu profesjonalizm podmiotów zarządzających puszczą.

Produkt Muzeum zlokalizowane jest w nowoczesnym budynku, w którym w sposób innowacyjny i atrakcyjny dla zwiedzających prezentowane są zasoby przyrodnicze Puszczy Białowieżskiej. Obejmują one faunę i florę oraz część kulturową w zakresie sposobów historycznego użytkowania puszczy. Zagadnienia przyrodnicze przedstawione są w postaci dioram z użyciem środków audiowizualnych. Dodatkowo można skorzystać z zainstalowanych na miejscu komputerów aby uzyskać szybki dostęp do dodatkowych informacji. Muzeum zarządzane przez Białowieżski Park Narodowy jest najstarszym w Polsce tego typu obiektem.

Podmiot odpowiedzialny:
Białowieżski Park Narodowy, Park Pałacowy 11, Białowieża
tel. 85 682 97 00, e-mail: bpn@bpn.com.pl, <https://bpn.gov.pl/>

❖ REZERWAT POKAZOWY ŻUBRÓW

Kontekst W końcowym okresie I wojny światowej żubry żyjące na wolności zagrożone były całkowitym wyginięciem. Początek zabiegów o odbudowę populacji żubra nastąpił w latach dwudziestych i trzydziestych ubiegłego wieku. W niepodległej Polsce wprowadzono stosowne akty prawne chroniące żubra. Już w tych czasach podjęto też działania w kierunku restytucji żubra na ziemiach polskich. Puszcza Białowieża była jednym z kilku w Polsce miejsc, gdzie starano się rozwijać hodowlę żubrów celem powiększenia stada. Pierwsze żubry dla nowego białowieżskiego zwierzyńca pochodzące z europejskich ogrodów zoologicznych zostały przywiezione w 1929 roku. Opiekę nad nimi przejęło Nadleśnictwo Rezerwat przekształcone wkrótce w Białowieżski Park Narodowy.

Pomimo zubożenia liczebności białowieżskiego stada w okresie II wojny światowej, znaczna liczba żubrów pozostała w zwierzyńcu, służąc dalszemu rozrodowi. Już w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku pierwsze żubry zostały wypuszczone na wolność. Aktualnie populacja żubra na świecie liczy kilka tysięcy osobników, z czego kilkaset żyje na wolności w polskiej części Puszczy Białowieżskiej. W Polsce żubr objęty jest całkowitą ochroną gatunkową. Jako największy ssak lądowy Europy stanowi atrakcję turystyczną dla wszystkich grup wiekowych.

Podmiot odpowiedzialny:
Białowieżski Park Narodowy, Park Pałacowy 11, Białowieża
tel. 85 682 97 00, e-mail: bpn@bpn.com.pl, <https://bpn.gov.pl/>

Produkt Rezerwat Pokazowy Żubrów znajduje się na terenie Białowieżskiego Parku Narodowego. Powstał na bazie utworzonego w 1937 roku zwierzyńca, w którym restytuowano tarpana leśnego. W 1955 roku utworzono zagrodę dla żubrów, dla celów turystycznych.

W rezerwacie, w warunkach zbliżonych do naturalnych, ekspozowane są również inne zwierzęta żyjące w Puszczy Białowieżskiej, m.in. wilki, dziki, jelenie. Podczas wizyty można obserwować i fotografować dzikie zwierzęta, które niełatwo spotkać na puszczańskim szlaku. Rezerwat stanowi jedną z największych atrakcji Regionu Puszczy Białowieżskiej. Na terenie rezerwatu znajduje się Pawilon Edukacyjny, mieszczący m.in. 12 stanowisk, przy których w postaci multimedialnej można uzyskać wiedzę o żubrach, punkt informacji turystycznej, kasa i sale ekspozycyjne.

❖ STACJA BIAŁOWIEŻA TOWAROWA

Kontekst Okres carskich rządów pozostawił po sobie wiele trwałych śladów na obszarze Białowieży. Jednym z miejsc które przetrwało w niewiele zmienionym kształcie jest dworzec kolejowy Białowieża Towarowa. Dworzec ten pełnił funkcję pomocniczą w odniesieniu do wybudowanego wcześniej dworca Białowieża Pałac. Stanowił miejsce postojowe dla składów towarowych i osobowych przyjeżdżających do Białowieży. Drewniany budynek dworcowy został zbudowany w 1903 roku. Mieścił poczekalnię, kasę i pomieszczenia służbowe. W sąsiedztwie budynku dworcowego znajdowała się wieża ciśnień i kilka budynków magazynowych.

Istniało realne zagrożenie, że podzielą losy wielu innych historycznych budowli i nic z nich nie zostanie.

Produkt W 2003 roku właścicielami stacji Białowieża Towarowa zostały osoby fizyczne, które podjęły działania remontowe pod nadzorem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W budynku dworcowym urządzono restaurację, którą nazwano „Carska”, zaś w znajdującej się w pobliżu wieży ciśnień urządzono pokoje noclegowe. W sąsiedztwie jest też ruska bania i wagony z pokojami noclegowymi stylizowanymi na carskie salonki. Wystrój i wyposażenie restauracji przypomina czasy carskie. Menu zawiera potrawy polskie i rosyjskie. Całość, w znacznym stopniu nawiązuje do historii miejsca, odzwierciedlając elementy dawnej kultury dostojników carskich na białowieżskiej ziemi.

Podmiot odpowiedzialny:

Białowieża Towarowa Restauracja Carska – Michał Drynkowski
ul. Stacja Towarowa 4, Białowieża, tel. 85 681 2119, <https://www.carska.pl/>

❖ CERKIEW ŚWIĘTEGO MIKOŁAJA W BIAŁOWIEŻY

Kontekst Region Puszczy Białowieżskiej jest zamieszkały w znacznej części przez ludność wyznania prawosławnego. Znajduje się tu wiele cerkwi posiadających bogatą historię, architekturę wyróżniającą spośród innych budowli oraz cenne wyposażenie.

Produkt Cerkiew Świętego Mikołaja znajduje się w centrum Białowieży. Została wybudowana pod koniec XIX wieku przez cara Aleksandra III jako element carskiej rezydencji.

Cerkiew posiada bogate wyposażenie w postaci polichromii stanowiącej ilustrację Nowego Testamentu oraz unikalny ikonostas wykonany z chińskiej porcelany zdobionej japońską majoliką. Jest to jedyny taki ikonostas w Polsce i jeden z nielicznych na świecie. Cerkiew jest otwarta dla turystów w określonych godzinach podanych na tablicy informacyjnej na terenie obiektu oraz na stronie www.cerkiew.pl. Można w niej również zakupić pamiątki o charakterze sakralnym. Stanowi doskonały przykład współpracy z sektorem turystycznym.

Podmiot odpowiedzialny:

Parafia Prawosławna Św. Mikołaja
w Białowieży, ul. Sportowa 9, Białowieża
tel. 85 681 25 00,
e-mail: bialowieza@cerkiew.pl

STACJA BIAŁOWIEŻA PAŁAC

W drugiej połowie XIX wieku zostały wybudowane pierwsze linie kolejowe na obszarze zaboru rosyjskiego. Większość budowli stacyjnych była projektowana przez rosyjskich architektów z zachowaniem rosyjskiego stylu budownictwa. Na ogół więc budynki posiadały bogate zdobnictwo architektoniczne i wyróżniały się spośród innych znaczną ilością elementów dekoracyjnych. W 1897 roku została zbudowana linia kolejowa z Hajnówki do Białowieży i stacja Białowieża Pałac. Ze względu na dodatkową, reprezentacyjną funkcję, pomimo krótkiego okresu budowy, posiadała wiele misternych zdobień stanowiąc kolejną perłę architektoniczną w kompleksie carskich budowli. Nie dotrwała jednak do dzisiejszych czasów tak jak wiele innych budowli, wskutek działań wojennych i późniejszych zaniedbań. W latach 2014-2015 prywatny inwestor wydzierżawił teren daw-

nego dworca kolejowego i dokonał budowy nowego drewnianego pawilonu nawiązującego formą do dawnej budowli dworcowej. Pomimo zmian w stosunku do oryginalnej budowli w postaci skrócenia obiektu i jego odwrócenia w odniesieniu do parku i pałacu, dzisiejszy dworzec doskonale nawiązuje architekturą do pierwotnej budowli, zwracając uwagę niecodziennym kształtem konstrukcji i licznymi zdobieniami. Zarówno rampa dworcowa jak też przyległy teren zostały zagospodarowane pod kątem turystów, w postaci: Alei Gwiazd Puszczy Białowieskiej (tropy i odlewy zwierząt puszczańskich), placu zabaw „Ścieżki natury”, ogrodu przyjaznego bioróżnorodności. Dworzec nie pełni więc dzisiaj funkcji obsługi podróżnych, ale oferuje zabawowe formy edukacji przyrodniczej skierowanej do dzieci oraz przestrzeń rekreacyjną dla dorosłych. Daje też wyobrażenie o pierwotnym jego kształcie sprzed ponad 120 lat.

fot. Maciej Rzymkowski

Podmiot odpowiedzialny:

Stacja Białowieża Pałac, Halina Pabian
ul. Kolejowa, Białowieża
tel. 692 012 087, e-mail: Bialowieza.Palac@gmail.com
<https://wejmutka.wixsite.com/bialowieza-palac/home>

GMINA CZEREMCHA

- o Czeremcha wiąże się z koleją od 140 lat. To właśnie tutaj w końcówce XIX wieku przecinały się dwie strategicznie ważne linie kolejowe Wołkowysk-Siedlce i Brześć-Białystok. Powstała wówczas infrastruktura kolejowa, która funkcjonuje do dziś.

To trzeba zobaczyć

- o Muzeum Kolejnictwa w Czeremsze
- o Cerkiew pw. Matki Bożej Miłującej w Czeremsze
- o Cerkiew pw. Opieki Matki Boskiej w Zubaczach z 1897 r.
- o Cerkiew drewniana pw. NMP w Opacie Dużej z 1945 r.
- o Kaplica cmentarna z XVII w. w Czeremsze

Aktywny wypoczynek

- o Szlaki rowerowe: Początek Szlaku Green Velo w Regionie Puszczy Białowieskiej, Czeremcha-Mielnik-Siemiątycze (zielony), Hajnówka-Czyże-Dubicze Cerkiewne-Czeremcha-Piaski (czerwony)
- o Szlaki piesze: Ścieżka spacerowa „Kahanka”, Ścieżka spacerowa „Harali”, Ścieżka spacerowa „Do źródeł Nurca”
- o Quest: Dzieła rąk z Czeremchy

❖ FESTIWAL CZEREMCHA WIELU KULTUR I NARODÓW

Kontekst Wschodnia część Polski, w tym Region Puszczy Białowieskiej, charakteryzuje się bogatymi zasobami kultury ludowej. Bogactwo to sprzyja rozwojowi turystyki etnograficznej, opartej na dziedzictwie kulturowym regionu, wykorzystującej przede wszystkim miejsca i wydarzenia oparte na tradycjach, m.in.: muzea regionalne, skanseny, folklorystyczne imprezy kulturalne, sanktuaria, gwarę i tradycje kulinarne, tradycyjne układy przestrzenne wsi ze starymi budynkami i tradycyjnym otoczeniem.

Produkt Wydarzenie „Festiwal Czeremcha Wielu Kultur i Narodów” (wcześniej pod nazwą Festiwal Wielu Kultur i Narodów „Z wiejskiego podwórza”) realizowany jest od wielu lat w gminnej miejscowości Czeremcha, położonej przy granicy z Białorusią. Festiwal stanowi wielowymiarowe wydarzenie kulturowe mające zasięg międzynarodowy. Ideą festiwalu jest pokazywanie i przybliżanie miejscowej społeczności innych kultur oraz uczenie ludzi otwartości, szacunku i tolerancji. Uczestnictwo w zróżnicowanych festiwalowych formach edukacji regionalnej integruje mieszkańców wokół wspólnych tradycyjnych wartości. Program zawiera koncerty muzyki folkowej w wykonaniu polskich i zagranicznych zespołów, konferencje, konkursy, pokazy, warsztaty, kiermasze, wystawy, przeglądy i turnieje. Szeroka gama festiwalowych atrakcji jest magnesem przyciągającym uczestników o zróżnicowanych potrzebach i oczekiwaniach.

Bogactwo niematerialnego dziedzictwa mające źródło w wielokulturowości, predestynuje region do organizacji festiwali, zawierających dużą liczbę różnorodnych aktywności folklorystycznych. W rezultacie mogą one stanowić interesującą ofertę turystyczną oraz przyczynić się do wzmocnienia poczucia tożsamości mieszkańców regionu.

Podmiot odpowiedzialny:

Stowarzyszenie Mitośników Kultury Ludowej
i Gminny Ośrodek Kultury w Czeremsze
ul. 1 Maja 77, Czeremcha
tel. 85 685 00 84, e-mail: festiwalczeremcha@gmail.com
<https://festiwalczeremcha.pl/>

MIASTO I GMINA KLESZCZELE

o Kleszczele zostały założone przez króla Zygmunta Starego w 1523 r. Według miejscowych przekazów nazwę nadała sama Królowa Bona, której podczas wizyty w tej okolicy wbił się... kleszcz! Inna legenda mówi o tym, że z karety którą podróżowała odpadły śruby nazywane „kleszczami”. Niemniej jednak Kleszczele to miasto królewskie.

To trzeba zobaczyć

- o Drewniana dzwonnica z 1709 r.
- o Cerkiew pw. Zaśnięcia NMP – murowana z 6 kopułami z 1870 r.
- o Cerkiew pw. Św. Mikołaja w Kośnej z 1870 r.
- o Kościół pw. Św. Zygmunta Burgundzkiego pochodzący z 1907-1910 r.
- o Pomnik założyciela Kleszczel – Króla Zygmunta Starego
- o Zabytkowy dworzec kolejowy z przełomu XIX i XX wieku
- o Galeria rzeźby w drewnie Sławomira Smyka
- o Ametystowa Komnata w MOKSiR Kleszczele
- o Pracownia Ceramiczna Kamionka w Policznej

Aktywny wypoczynek

- o Szlaki rowerowe: Green Velo, Szlak rowerowy Doliny Nurca (niebieski), Hajnówka-Czyże-Dubicze Cerkiewne-Kleszczele-Czeremcha-Piaski (czerwony)
- o Szlaki piesze: Kleszczele – królewskie miasto na kresach, Ścieżka spacerowa „Do zalewu w Repczycach”
- o Nordic Walking Park Dobrowoda: Kariery (niebieski), Trubianka (zielony), Wynoczok (czerwony)
- o Quest: Wielonarodowo w Kleszczelach
- o Zalew Repczyce z piaszczystą plażą, dwoma boiskami do piłki siatkowej, placem zabaw

❖ PRACOWNIA GARNCARSKA HŁADYSZKA

Początki garncarstwa w Kleszczelach sięgają XVI wieku. W tym okresie w krótkim czasie, Kleszczele stały się prężnym ośrodkiem garncarskim na Podlasiu. Rzemiosło to było bardzo popularne ze względu na duże zapotrzebowanie na wyroby z gliny w gospodarstwach domowych. Okres międzywojenny stanowił kontynuację dawnych tradycji garncarskich w Kleszczelach. Funkcjonowało tam wtedy 13 garncarzy. Liczba ta zaczęła spadać po zakończeniu II wojny światowej. Wprowadzanie na rynek nowych konkurencyjnych wyrobów fabrycznych, eliminowało sukcesywnie rzemieślników i rękodzielników.

Jeszcze w 1962 roku w regionie hajnowskim funkcjonowały 3 pracownie garncarskie: 2 w Kleszczelach i 1 w Łuce (gm. Narew). Ostatnim garncarzem w Kleszczelach był Leon Sołóściukiewicz. Jego zakład funkcjonował w latach 70-tych XX wieku. Swoje wyroby sprzedawał białostockiej Cepelii. Okres końcowy XX wieku to sukcesywne odchodzenie w niepamięć zawodu garncarza, stanowiącego część chlubnej historii miasta Kleszczele. Pracownia garncarska Hładyszka w Kleszczelach powstała w 2020 roku. Została utworzona z inicjatywy Miejskiego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji.

Celem jej działalności jest ochrona przed całkowitym zapomnieniem popularnego niegdyś w Kleszczelach zawodu garncarza. Pracownia prowadzi zajęcia edukacyjne dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych, organizuje pokazy i prelekcje dla turystów. Prowadzi również okazjonalną sprzedaż własnych wyrobów ceramicznych w formie okolicznościowych pamiątek z wizyty w Kleszczelach. Istotnym elementem rozwojowym pracowni jest sukcesywne odkrywanie nieznanych dotychczas elementów historii garncarstwa w Kleszczelach, celem ich wykorzystania i popularyzacji w prowadzonej obecnie działalności.

Podmiot odpowiedzialny:

Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach
ul. 1 Maja 19, Kleszczele
tel. 86 681 80 54, e-mail: informacja@hladyszka.pl
<https://hladyszka.pl/>

GMINA CZYŻE

- o W X wieku na obszarze dzisiejszej Gminy Czyże, spotkali się Rusini i Mazowszanie – pierwsi osadnicy tych ziem. Niegdyś pełnili oni szczególną rolę, była to ludność służebna: strzelcy – zobowiązani do chodzenia na łowy i na wyprawy wojenne, osocznicy – strzegący puszczy królewskich i uczestniczący w łowach. Ich potomkowie mieszkają tu do dziś.

To trzeba zobaczyć

- o Zabytkowy układ urbanistyczny wsi Czyże, tzw. ulicówka
- o Cerkwie w Czyżach, Klejnikach i Kuraszewie
- o Kaplica pw. Św. Braci Machabeuszy z krzyżami wotywnymi – w pobliżu miejscowości Lady
- o Kurhany w Kuraszewie, Kamieniu, Kojtach, Zbuczu
- o Grodzisko średniowieczne w Zbuczu

Aktywny wypoczynek

- Szlaki rowerowe: Hajnowka-Czyże-Dubicze Cerkiewne-Czeremcha-Piaski (czerwony), Leniewo-Czyże-Szostakowo-Nowoberezowo (czarny)
- Szlaki piesze: Archeologiczna ścieżka edukacyjna Czyże-Zbucz
- Quest: W poszukiwaniu lwa i kogucika w Czyżach

FESTYN ARCHEOLOGICZNY W ZBUCZU

Jedną z najstarszych pozostałości po budowach obronnych posadowionych w międzyrzeczu środkowego Bugu i górnej Narwi jest grodzisko w Zbuczu z końca IX wieku. Gród był użytkowany jako obiekt schronieniowy w okresie pomiędzy końcem IX w. a połową lub trzecią ćwiercią X w. Po zniszczeniu konstrukcji obronnych pełnił on funkcję rytualną lub ceremonialną, która zakończyła się na przełomie X i XI w.

W sąsiedztwie grodziska znajduje się wczesnośredniowieczne cmentarzysko z grobami w obstawie kamiennej oraz pochówkami kurhanowymi, świadczącymi o grzebaniu zmarłych będących członkami plemion wschodniosłowiańskich i ludności mazowieckiej.

Wydarzeniem kultywującym dawną, bogatą przeszłość okolic wsi Zbucz jest festyn archeologiczny organizowany corocznie na terenie grodziska. Program festynu jest oparty na historycznej kulturze regionu i zamieszkujących go ludzi. Zawiera m.in.: prezentacje umiejętności wojów – pokazy walk i uzbrojenia, pokazy rzemiosła średniowiecznego (wytop żelaza, kowalstwo, garncarstwo), pokazy wyrobu średniowiecznej biżuterii, prezentację kuchni wczesnośredniowiecznej w postaci wyposażenia oraz sposobu przygotowania potraw.

W części artystycznej program wydarzenia zawiera koncerty zespołów z Podlasia. Ponadto oferowane są wyroby kuchni regionalnej na stoiskach Kół Gospodyń Wiejskich oraz rękodzieło, wytwarzane przez miejscowych twórców.

Całość wydarzenia mocno akcentuje wartości historyczne i kulturowe regionu, edukuje mieszkańców i turystów o bogactwie zawartym w przeszłości miejsca, zwraca uwagę społeczeństwa na problematykę ochrony zabytków.

Podmiot odpowiedzialny:

Urząd Gminy Czyże, Gminny Ośrodek Kultury w Czyżach
Czyże 98, tel. 86 681 35 17, e-mail: ugczyze@ugczyze.pl

PUBLIKACJE ZAWIERAJĄCE HISTORIE WSI I ICH MIESZKAŃCÓW

Urząd Gminy w Czyżach od kilku lat publikuje historie kolejnych wsi położonych na obszarze gminy. Ich autorami są lokalni miłośnicy historii, pasjonaci „małych ojczyzn” – Jerzy Plewa i Jan Łobuziński. Opracowania zawierają odniesienia do historycznych dokumentów, informacje oparte na relacjach mieszkańców poszczególnych wsi oraz zdjęcia dokumentujące mieszkańców i wydarzenia z ich życia. Są wartościowym zapisem przeszłości w przekroju kilku wieków. Stanowią dokumenty utrwalające tożsamość miejsc i ludzi tam żyjących. Budzą duże zainteresowanie wśród

dzisiejszych mieszkańców opisywanych wsi, jak również osób które je niegdyś zamieszkiwały. Struktura wiekowa wsi w ostatnich latach bardzo się zmienia, młode osoby migrują w poszukiwaniu pracy czy kontynuowania nauki na uczelniach wyższych. I mimo, iż osiedlają się w różnych rejonach Polski, chętnie odwiedzają rodzinne strony, inwestują w dawne domostwa, modernizując je i dostosowując do aktualnych potrzeb. Wracają do korzeni, poszukują informacji – dlatego publikacje z historiami wsi i mieszkańców są tak potrzebne! Nie tylko w Gminie Czyże.

Podmiot odpowiedzialny:

Urząd Gminy Czyże
Czyże 98, tel. 86 681 35 17
e-mail: ugczyze@ugczyze.pl

GMINA DUBICZE CERKIEWNE

- o Wieś powstała w połowie XVI wieku, a ziemie należące dziś do gminy przeszły różne koleje losu, o czym świadczą liczne kurhany i ślady osad. Położona przy Puszczy Białowieskiej w obszarze krajobrazu chronionego o wysokich walorach turystycznych i krajobrazowych jest świetnym miejscem do wypoczynku i „naładowania baterii”.

To trzeba zobaczyć

- o Izba Tradycji i Kultury OSP w Dubiczach Cerkiewnych
- o Galeria Leśna Wygon
- o Cerkiew pw. Opieki Matki Bożej z 1947 r.
- o Cerkiew pw. Podwyższenia Krzyża Pańskiego w Werstoku z XVIII wieku
- o Cerkiew Prawosławna pw. Św. Anny i Cerkiew Prawosławna pw. Św. Michała w Starym Korninie (cerkwie stoją na jednym placu)
- o Wiatrak typu holenderskiego w Koryciskach

Aktywny wypoczynek

- o Szlaki rowerowe: Green Velo, Dubicze Cerkiewne-Topiło-Białowieża (zielony), Hajnówka-Dubicze Cerkiewne-Czeremcha-Piaski (czerwony)
- o Szlak pieszy: Wiluki-Topiło-Białowieża (żółty)
- o Quest: Szlakiem błękitu w Dubiczach
- o Zbiornik wodny „Bachmaty”: piaszczysta plaża, wypożyczalnia sprzętu wodnego

GMINA NAREWKA

- o Narewka położona jest w Dolinie Górnej Narwi, wśród lasów Puszczy Białowieskiej, tuż przy granicach Białowieskiego Parku Narodowego; aż 2/3 powierzchni gminy zajmują lasy. Dlatego stanowi świetny punkt wypadowy do aktywnego wypoczynku!

To trzeba zobaczyć

- o Izby regionalne w kwaterach agroturystycznych: Bora Zdrój w Lewkowie Nowym, U Ireny w Lewkowie Starym, Na Kupinie w Siemianówce
- o Muzeum Pszczelarstwa i skansen w Dworze Bartnika
- o Murale przy Bojarskim Gościńcu
- o Prawosławne cerkwie w Narewce, Siemianówce i Lewkowie Starym
- o Cmentarz Żydowski w Narewce z przełomu XIX i XX w.

Aktywny wypoczynek

- o Północna część Białowieskiego Parku Narodowego (trasy piesze, rowerowa, wieża widokowa przy Kosym Moście)
- o Park Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Gruszkach (Herbarium i ścieżki edukacyjne)
- o Szlaki rowerowe: Szlaki Narewowskie – duża, mała i średnia pętla, Podlaski szlak Bociani (czerwony), Szlak Green Velo, Szlak Bioróżnorodności Regionu Puszczy Białowieskiej i Doliny Narwi (niebieski)

- o Szlaki piesze: Wokół Uroczyska Głuszc (w BPN), Kresowe Wędrówki (zielony), Narewka-Białowieża (żółty), Siemianówka-Białowieża (niebieski), Tropem Żubra (żółty)
- o Ścieżki edukacyjne: Pod dębami, Ptaki zbiornika Siemianówka
- o Trasy Nordic Walking Park – Narewka-Droga Narewowska (czerwona), Leśny elementarz (żółta), Puszczańska Pętla (zielona), Kapliczka św. Eustachego (czarna), Narewka-Siemieniakowszczyzna (zielona)
- o Questy: Żydowska historia Narewki, Przyrodnicze Wędrówki brzegiem Siemianówki, Śladami dawnego osadnictwa w Puszczy Białowieskiej
- o Zalew Siemianówka, ośrodek w Starym Dworze z piaszczystą plażą, pomostami, wypożyczalnią sprzętów wodnych, ścianką wspinaczkową, placem zabaw, boiskami do siatkówki i koszykówki, kortami tenisowymi
- o Plaża nad rzeką Narewka w Narewce z placem zabaw, siłownią, boiskami sportowymi, stołami do gier
- o Stacja Kajakowa w Narewce – wypożyczalnia sprzętu wodnego, rowerów, nart

GALERIA IM. TAMARY SOŁONIEWICZ W NAREWCE

Na terenie Gminy Narewka zamieszkuje wielu twórców – malarzy, rzeźbiarzy, są też tkaczki i hafciarki, jest artysta piszący ikony. Twórcy mają potrzebę wystawiania swoich prac, celem dotarcia do potencjalnego odbiorcy, promując jednocześnie swoją twórczość jak i miejscowość z której pochodzą. To właśnie na ich wniosek w 2007 roku, Urząd Gminy w Narewce oraz Gminny Ośrodek Kultury w Narewce podjęty decyzję o utworzeniu Galerii imienia Tamary Sołowieicz – wybitnej reżyserki i scenarzystki urodzonej w 1938 roku w Narewce.

W galerii prezentowane są wystawy malarskie, fotograficzne, wyrobów tkackich, rękowników, eksponatów z narewskich hut szkła. Są też organizowane lekcje historii i etnografii oraz inne zajęcia o charakterze edukacyjnym i integracyjnym. Popularyzowana jest również postać Tamary Sołowieicz oraz jej twórczość.

Podmiot odpowiedzialny:

Urząd Gminy w Narewce
Białowieska 1, Narewka
tel. 85 682 98 80, e-mail: sekretariat@ug.narewka.wrotapodlasia.pl
https://www.narewka.pl/pl/urzd_gminy/

PROJEKT „PRZY ŁAWECZCE”

Realizowany jest na obszarze gminy Narewka przez Gminny Ośrodek Kultury, we współpracy z poszczególnymi sołectwami z terenu gminy. W okresie letnim, przez wybrane miejscowości wolnym krokiem przechodzi akordeonista, intonując lokalne, znane piosenki ludowe, wtórują mu mieszkańcy, którzy najpierw oczekują przy swoich ławeczkach, a później dołączają do korowodu. Mieszkańcy i inicjatorzy minikoncertów, często mają na sobie elementy garderoby nawiązujące do tradycji Podlasia – kolorowe chusty, spódnice.

Przemarsz kończy się spotkaniem przy ognisku lub w świetlicy, z poczęstunkiem przygotowanym przez mieszkańców wsi. Wydarzenie to jest atrakcją dla mieszkańców, ale przede wszystkim dla turystów, którzy uczestnicząc w nim, poznają kulturę pogranicza i miejscowe zwyczaje, integrują się z mieszkańcami, wspólnie bawiąc się na ludową nutę.

Podmiot odpowiedzialny:

Gminny Ośrodek Kultury w Narewce
ul. Nowa 3a, Narewka, tel. 85 685 80 34
e-mail: gok@goknarewka.pl
<http://goknarewka.pl/>

AGROKWATERA „NA SKRAJU PUSZCZY”

Region Puszczy Białowieskiej charakteryzuje się dużą liczbą obiektów turystyki wiejskiej oferujących noclegi oraz atrakcje w otoczeniu bazy noclegowej. Stosunkowo duża liczba turystów korzystających z tych obiektów wymaga podgrzewania znacznych ilości wody użytkowej oraz ogrzewania pomieszczeń, w których przebywają, dlatego tak ważne jest stosowanie odnawialnych źródeł energii.

Kwaterna „Na skraju puszczy” korzysta z nich w pełni, nie zanieczyszczając spalinami atmosfery. Zainstalowana została gruntowa pompa ciepła oraz ogniwa fotowoltaiczne. Zastosowanie tych urządzeń całkowicie wyeliminowało z użycia drewno i węgiel. Przyczyniło się również do większego komfortu obsługi urządzeń grzewczych. Korzystający z kwatery turyści wyrażają dużą aprobatę dla ekologicznego profilu obiektu, z którego korzystają, będąc na wypoczynku.

Podmiot odpowiedzialny:

Halina Wierzchowska, Zabłotczyzna 7
tel. 509 624 670, 691 912 973, e-mail: halinajozek@op.pl
<https://www.naskrajpuszczy.eu/>

GMINA NAREW

- o Początki Narwi sięgają średniowiecza, a dokładnie 1514 r., kiedy to polecenie o założeniu miasta wydał Król Zygmunt Stary. Miasto oprócz długiej historii ma również piękne położenie – tuż nad rzeką Narew, w niewielkiej odległości od Białowieskiego Parku Narodowego, w sąsiedztwie rezerwatów przyrody. Co skrywa?

To trzeba zobaczyć

- o Cerkiew w Narwi pw. Podwyższenia Krzyża Pańskiego
- o Regionalna Izba Białoruska „Ruta” w Skaryszewie
- o Muzeum Wsi Soce
- o Regionalny Skansen w agroturystyce ECOSOCE
- o Najcenniejszy zabytek drewnianego budownictwa sakralnego w województwie – kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i Świętego Stanisława (1748 r.) z dzwonnica (1773 r.), drewniane cerkwie w Narwi, Trześciance, Socach, Puchłach, Łosince
- o Skit Św. Antoniego i Teodozjusza Kijowsko-Pieczerskich w Odrynkach
- o Dąb Dunin w Przybudkach – Europejskie Drzewo Roku 2022
- o Most (estakada) na rzece Narew

Aktywny wypoczynek

- o Szlaki rowerowe: Białowieski Szlak Transgraniczny (żółty), Kraina Otwartych Okiennic (zielony), Szlak Biodźnorodności Regionu Puszczy Białowieskiej i Doliny Narwi (niebieski), Podlaski Szlak Bociani (czerwony)
- o Przystań Kajakowa w Narwi – pomost, wieża widokowa, wiaty, miejsce ogniskowe
- o Quest: Śladami Królowej Bony w Narwi

KRAINA OTWARTYCH OKIENNIC

Kraina ulokowana jest w dolinie Narwi, nad rzekami Rudnia oraz Małynka i obejmuje trzy miejscowości o unikatowej architekturze: Puchły, Soce i Trześcianka. To perła architektury podlaskiej wsi, gdzie został zachowany zabytkowy układ przestrzenny oraz tradycyjna architektura. Drewniane domy z bogatą ornamentyką nawiązują do zdobnictwa stosowanego w rosyjskiej architekturze ludowej. Bogate zdobienia świadczyły niegdyś nie tylko o zamożności, miały również chronić rodzinę przed nieszczęściami. Krajobraz Kulturowy Krainy Otwartych Okiennic wiecie również przy cerkwiach i krzyżach wotywnych. W Trześciance cerkiew pw. Archaniota Michała z 1864-1866 r., w Puchatach cerkiew

pw. Opieki Matki Bożej z cudowną ikoną Bogurodzicy (XVIII w.) – wedle przekazów cerkiew stoi w miejscu cudownych objawień Matki Boskiej. Zaś początki wsi Soce sięgają 1541 r., we wsi znajduje się drewniana kapliczka z XX wieku. Krajobraz kulturowy Krainy Otwartych Okiennic z pewnością zachwyci niejedną osobę.

Podmiot odpowiedzialny:

Kraina Otwartych Okiennic powstała z inicjatywy Północnopodlaskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków (obecnie Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków). Aktualnie brak podmiotu zarządzającego szlakiem.

INFORMACJA TURYSTYCZNA I PROMOCJA

- o Centrum Turystyki Regionu Puszczy Białowieskiej
ul. 3 Maja 45, Hajnówka, tel. 85 682 43 81, 85 682 51 41
e-mail: turystyka@powiat.hajnowka.pl
- o Centrum Turystyki i Kultury „Hładyszka” w Kleszczelach
ul. 1 Maja 19, Kleszczele, tel. 85 681 80 54
e-mail: informacja@hladzyszka.pl
- o Informacja Turystyczna w Narewce
ul. Hajnowska 33, Narewka
tel. 85 685 80 62, e-mail: it@narewka.pl

CENTRUM TURYSTYKI I PROMOCJI „KRAINA ŻUBRA”

Zlokalizowane jest w Puszczy Białowieskiej przy drodze łączącej Hajnówkę z Białowieżą. Mieści się w nowoczesnym energooszczędnym budynku. Centrum funkcjonuje przez cały rok, a jego kluczową rolą jest informowanie o ofercie turystycznej oraz rozśrodkowanie ruchu turystycznego na cały region, informując o atrakcjach związanych z przyrodą, kulturą i tradycjach znajdujących się również poza Puszcza Białowieską.

Ponadto organizuje wydarzenia promujące lokalnych twórców, tradycyjną sztukę i producentów, a także produkty lokalne.

Podmiot odpowiedzialny:

Starostwo Powiatowe w Hajnówce, Wydział Promocji i Rozwoju
Budy Leśne 1A (przy drodze woj. nr 689)
tel. 85 682 30 46, e-mail: krainazubra@powiat.hajnowka.pl
fb: Centrum Turystyki i Promocji „Kraina Żubra”

ŻUBR POMPIK

Żubr Pompik jest bohaterem książek i komiksów, których autorem jest Tomasz Samojlik – biolog, pisarz i rysownik z Hajnówki. Publikacje opowiadają o przygodach małego żubra Pompika i jego rodziny. Przyjazna i pozytywna życiowa postawa oraz szereg przygód jakie napotyka w swoim podróżniczym życiu edukują dzieci o świecie przyrody, stanowiąc jednocześnie doskonałą rozrywkę. Podróże odbywane przez żubrzą rodzinę pozwalają poznawać nie tylko Puszcze Białowieską, z której rodzina ta pochodzi, ale też inne miejsca w Polsce, przede wszystkim parki narodowe. Książki można zakupić w księgarniach internetowych oraz stacjonarnych w całej Polsce.

Podmiot odpowiedzialny:
Tomasz Samojlik

WILCZA NOC

Puszcza Białowieska powszechnie kojarzy się z żubrem. Żyje w niej jednak wiele innych zwierząt, które znamy na ogół bardzo powierzchownie. Jednym z mieszkańców puszczy jest wilk, umiejscawiany w literaturze popularnej, najczęściej jako groźny drapieżnik, wydaje się być zwierzęciem niebezpiecznym dla ludzi. Jego leśne szlaki mogą krzyżować się z trasami turystycznymi, z których korzystają piesi lub rowerzyści. Wobec rosnącej populacji wilków w Polsce, pojawia się coraz więcej pytań o możliwe zagrożenia ze strony tych zwierząt. Dlatego od kilku lat organizowane jest w okresie zimowym dwudniowe wydarzenie o charakterze popularno-naukowym związane z poznawaniem biologii wilka i jego życiem w sąsiedztwie człowieka.

Całość wydarzenia pozwala przybliżyć uczestnikom rolę wilka w przyrodzie, poznać jego zachowania i cechy biologiczne. Jest interesującym przedsięwzięciem zarówno dla przyrodników, jak też osób nie związanych zawodowo z biologią i ochroną przyrody.

W programie tego wydarzenia jest część konferencyjna, zawierająca wyniki badań naukowych, jak również relacje osób, które z przyczyn zawodowych lub hobbistycznych miały częsty kontakt z tymi drapieżnikami. Wieczorem organizowany jest spacer po Białowieskim Parku Narodowym, podczas którego identyfikowane są tropy wilka i ślady jego bytności w terenie. Spacer kończy się ogniskiem i wspomnieniami uczestników ze spotkań z wilkami.

Program drugiego dnia zawiera grupowe wyprawy w teren celem szukania tropów wilków i innych zwierząt puszczańskich.

Podmiot odpowiedzialny:

Białowieski Park Narodowy z partnerami krajowymi
Park Pałacowy 11, Białowieża
tel. 85 682 97 00, e-mail: bpn@bpn.com.pl
<https://bpn.gov.pl/>

Lokalna Grupa Działania „Puszcz Białowieża”

ul. Parkowa 3, 17-200 Hajnówka, tel. 782 770 711

e-mail: biuro@lgd-puszcz-bialowieza.pl

www.rlks.lgd-puszcz-bialowieza.pl

Centrum Turystyki i Promocji „Kraina Żubra”

Budy Leśne 1a, 17-230 Białowieża, tel. 85 682 30 46

e-mail: krainazubra@powiat.hajnowka.pl, [Fb.@centrum.kraina.zubra](https://www.facebook.com/centrum.kraina.zubra)

Lokalna Organizacja Turystyczna „Region Puszcz Białowieżskiej”

ul. 3 Maja 45, 17-200 Hajnówka, tel. 85 682 43 81

e-mail: turystyka@powiat.hajnowka.pl, biuro@lot.bialowieza.pl

www.lot.bialowieza.pl, www.bialowieza.travel

Fotografie: A. Janiuk, B. Dziwak, K. Onikijuk, M. Nowakowski, M. Rzymkowski, P. Tadejko, S. Kiryluk, A. Panfiluk, Agrokwatera „Na skraju Puszczy”, Archiwum: Urzędu Gminy Czyże, Urzędu Gminy Czeremcha, Starostwa Powiatowego w Hajnówce, Gminnego Ośrodka Kultury w Narewce, LOT „Region Puszcz Białowieżskiej”

Opracowanie graficzne, skład DTP, projekt okładki, łamanie

i przygotowanie do druku: HAVRAN Wydawnictwo domowe

© Copyright by HAVRAN Wydawnictwo domowe

Wszelkie prawa zastrzeżone. All rights reserved, **Wejherowo 2024, Wydanie I**

HAVRAN Wydawnictwo domowe Remigiusz Dalecki

ul. Rogaczewskiego 62, 84-200 Wejherowo, www.havran.pl, e-mail: biuro@havran.pl

Operacja pn. „CULT IN TOUR” ma na celu wzmocnienie kapitału społecznego LGD „Puszcz Białowieża” i LGD „Stowarzyszenie Rozwoju Halkidiki SA - LGA” poprzez aktywny udział lokalnych społeczności w działaniach związanych z zachowaniem naturalnych zasobów przyrodniczo-kulturowych i zrównoważonym ich wykorzystaniu w turystyce.

www.bialowieza.travel

Publikacja bezpłatna

ISBN: 978-83-66141-38-4

